

Beşinci Kongrenin 1 Temmuz 1924 tarihli 22. Oturumunda

Faruk (Türkiye) : Yoldaşlar, Türkiye'de ulusal sorun dört değişik biçim almaktadır: (1) proletaryanın olumlu -yani, siyasal ve ekonomik- yanları açısından devrimci ulusçulukla ilişkisi. (2) Proletaryanın olumsuz -yani, ulusal kurtuluş için emperyalizme karşı mücadeleleri, ortaçağa ait feodal kurumlara karşı mücadeleleri- yanla açısından devrimci ulusçulukla ilişkisi. (3) Proletaryanın azınlıklarla ilişkisi. (4) Proletaryanın emperyalist ulusçulukla ilişkisi. Yoldaş Manuilsky, bizi burjuvaziyle işbirliği yapma eğilimimizden ötürü eleştirdi. Bu haksızdır; bir yanlış anlama olmuştur, görüşlerimizi Program Komisyonuna sunduk ve sorunun çözümünü bekliyoruz. Salt proleter ideolojisini izleyen Türk proletaryası yalnız devrimci katıksız ulusçulukla işbirliği yapmıştır ve yine yapacaktır — yani, kapitülasyonları kaldırtmak, emperyalist kapitalizmin baskısının üstesinden gelmek, Saltanatın, Hilâfetten, dinsel kurumlardan kurtulmak için vb. Fakat, iktidarı burjuvaziye vermek amacıyla hiçbir zaman işbirliği yapmayacağız. Ancak bir iki yoldaşımız burjuva demokrasisi çerçevesi içinde Devlet ve Belediye Sosyalizmi olanağı gördüklerini sandılar, fakat bugün bu utopya da ortadan kaldırılmıştır.

Azınlıklar konusunda, biz ulusçu baskının her türüne karşıyız. Azınlıklar sorunu çok yalınlaşmıştır: Hıristiyan azınlıklar tüm nüfusun yalnızca yüzde 5 ya da 5'sidir ve yasalar şimdi Cumhuriyetin her uyruğuna aynı yurttaşlık haklarını vermektedir.

Fifth Congress of the Communist International: Abridged Report of Meetings held in Moscow June 17th to July 8th 1924 (London), s. 209-10.

Manda Komisyonunun Komintern Kesimlerinin üye sayılarını gösteren raporunda Türkiye IV. Kongrede 300 üyesi varken, bu Kongrede üye sayısı 600'e çıkmış, 350 de aday üyesi olan bir parti diye gösterilmektedir. (Birçok ülke için yasa-dışı örgüt olduğu gerekçesiyle sayı verilmediği halde, Türkiye için öyle yapılmamıştır.) En küçük partilerden biri!

TKP'ye III. Kongrede 10 oy hakkı tanınmışken, oyların yeniden düzenlenmesi sonucu, 2 kesin ve 1 danışma oyu hakkı verilmiştir.

(s. 268-70)

KOMİNTERN'İN BEŞİNCİ KONGRESİ

Komintern'in Beşinci Kongresinin İngilizce tutanak özelerine göre, 30 Haziran 1924 tarihli 25'nci Oturumunda, Ulusal ve Sömürge Sorunları üstüne bir konuşma yapan Manuilski, İkinci Kongrede bu konuda tezler kabul edildiği halde, böyle sorunların hâlâ gündemde bulunmasını iki türden yanlışlar yapılmış olmasıyla açıklamış ve ikinci türlü yanlışlara *Aydınlık*'in tutumunu örnek göstermiştir. Konuşmasının sonunda da, Manuilski, "Gerçekte, proletarya ile burjuvazinin sınıfsal işbirliği yapmalarını savunan *Aydınlık*'çi yoldaşlarımızın yanlışları yeni değildir," demiştir. "Eski Avusturya İmparatorluğunun Ukranyalı Sosyal-Demokratlarının ve Avrupa'nın Polonyalı Sosyalistlerinin tutumunu hatırlayan herkes, Türk yoldaşlarımızın yanlışının köklerinin İkinci Enternasyonal'in bütün sosyal-patriyotik ideolojisinde olduğunu anlayacaktır."

Fifth Congress of the Communist International: Abridged Report of Meetings held in Moscow-June 17th to July 8th 1924 (London), s. 188-89 ve 193.

Manuilski'nin Türkiye'yle ilgili öteki sözleri, eksiksiz Rusça tutanaklardan naklen şöyle verilmiştir:

"İkinci Kongrede genç Komünist kesimlerin, *iktidar yolunda yürüyen* burjuvazinin önderliği altındaki ulusal kurtuluş hareketleri karşısında alacakları tutumu belirledik. Fakat o zamandan beri, Doğu ülkelerinde yeni bir durumla karşılaştık: *iktidarı ele geçirmiş* olan ulusal burjuvazilere karşı ne yapacağız? ... Türkiye'de Kemal Paşanın yabancı ordulara karşı verdiği bir dizi devrimci savaştan sonra, genç Türk burjuvazisi aşağıdan yükselen devrimci bir dalganın üstünde iktidara geldi. ... [Mısır'da İngilizler "yukarıdan aşağı reformla" aynı şeyi gerçekleştirdiler: Zağlul Paşa.]

Bununla birlikte, durumun apaçıklığına karşın, Türk yoldaşlarımız ciddi taktik hataları işlemişlerdir. Örneğin, T.K.P.'nin yayın organı olan *Aydınlık*'ta, Komünist Partisini yabancı kapitalizme karşı ulusal kapitalizmin gelişmesini desteklemeye çağıran bazı makaleler çıktı. Bu noktada, Türk yoldaşlarımız arasında, bir zamanlar Rusya'da Bay Struve'nin savunduğu (işçi sınıfı Rusya'da kapitalizmin gelişmesini desteklemeli, diyen) "Yasal Marxizm" görüşünde açık anlatımını bulan bir eğilim görüyoruz.* Onun gibi, Türk yoldaşlarımızdan bazıları da, önceleri, ülkelerindeki üretici güçlerin

* Yasal Marxizm, geçen yüzyılın sonlarında (P. E. Struve, M. I. Tugan-Baranovski, S. N. Bulgakov, N. A. Berdyaev gibi) bir grup Rus iktisatçısı ve felsefecisinin tuttuğu bir siyasal kuramdır. Bu okulun temsilcileri, proletarya devriminin zorunlu olduğunu yadsıyor ve onun yerine, sosyalizme doğru barışçı bir evrim ilkesini ileri sürüyorlardı. Struve, Rusya için "geriliğimizi ve kapitalizmden birçok şeyler öğrenmemiz gerektiğini kabul etmeliyiz" diyordu.

gelişmesinin çıkarlarını, kapitalizmin gelişmesinin çıkarlarıyla karıştırmak yönsemesinde göründüler. Türk yoldaşlarımız yanlışlarına işaret edildikten sonra, bunu düzeltmiş olmakla birlikte, yine de biz, Komünist Enternasyonal'in öteki genç kesimlerinde buna benzer eğilimlerin başgöstermesini önlemek için genel bir yönerge çıkarmalıyız. ...”

Eudin ve North, *Soviet Russia and the East*, s. 327.

Komintern'in Beşinci Kongresinde
1 Temmuz 1924 tarihli 22'nci oturumda
Türkiye delegesi Faruk'un [Dr. Şefik Hüsnü Değmer]
Yaptığı Konuşma: *AW Cevdet*

Yoldaşlar, Türkiye'nin ulusal sorununun dört yanı vardır: 1. Siyasal ve ekonomik alanda proletarya ile devrimci milliyetçiler arasındaki ilişkiler. 2. Ulusal kurtuluş için emperyalizmle savaşmada olduğu gibi, ortaçağ kurumlarına karşı savaşmada da proletarya ile devrimci milliyetçiler arasındaki ilişkiler. 3. Proletaryanın azınlıklarla ilgisi. 4. Proletaryanın emperyalist milliyetçilerle ilgisi.

Yoldaş Manuilski, sorunun yalnız ilk yanına değindi ve partinin merkez organında [*Aydınlık*'ta] siyasal ve ekonomik alanda milliyetçilerle işbirliği yapma eğilimini temsil ediyoruz diye bizi eleştirdi.

Ancak, Yoldaş Manuilski'nin T.K.P.'yle ilgili düşünceleri doğru değildir. Böyle bir işbirliği eğilimi olmamıştır. Parti yalnızca, devrimini bitirmiş burjuvazinin verdiği savaşın ancak ikinci aşamasında, burjuvaziye karşı izlenmesi gereken yol konusunda bir an için duraksamıştı.

Yoldaşlar, izninizle, bu eğilimin ortaya çıkışını ve ortadan kalkmasına kısaca açıklamak istiyorum. Emperyalizme ve gericiliğe karşı savaş (saltanatın, hilâfetin, feodal ayrıcalıkların ve bütün ortaçağ kurumlarının ortadan kaldırılması), anlaşmaların imzalanması veya saltanatın ilgası ve hilâfetin kaldırıldığının ilân edilmesiyle sona ermedi.

Lozan'dan beri Türkiye'deki durum budur ve benzer koşullarda olan başka bir dizi ülkelerde —söz gelişi, emperyalist kapitülasyonların boyunduruğundan biçimsel olarak kurtuluşundan sonra Çin'de— tekrarlanabilir. Ulusal devriminin ilk aşamasını tamamlamış olan Türkiye'deki uzlaşmaz milliyetçiler, bir yandan onun eylemdeki en son aşamasını gerçekleştirmek, yani kapitülasyonsuz bir rejim kurmak, bir yandan da gericiliği diriltme çabalarını engellemek için, emperyalizme karşı savaşmağa devam ettiler. Düyun-u Umu-

gelişmesinin çıkarlarını, kapitalizmin gelişmesinin çıkarlarıyla karıştırmak yönemesinde göründüler. Türk yoldaşlarımız yanlışlarına işaret edildikten sonra, bunu düzeltmiş olmakla birlikte, yine de biz, Komünist Enternasyonal'in öteki genç kesimlerinde buna benzer eğilimlerin başgöstermesini önlemek için genel bir yönerge çıkarmalıyız. ..."

Eudin ve North, *Soviet Russia and the East*, s. 327.

Komintern'in Beşinci Kongresinde
1 Temmuz 1924 tarihli 22'nci oturumunda
Türkiye delegesi Faruk'un [Dr. Şefik Hüsnü Değmer]
Yaptığı Konuşma: *Ali Cevdet*

Yoldaşlar, Türkiye'nin ulusal sorununun dört yanı vardır: 1. Siyasal ve ekonomik alanda proletarya ile devrimci milliyetçiler arasındaki ilişkiler. 2. Ulusal kurtuluş için emperyalizmle savaşmada olduğu gibi, ortaçağ kurumlarına karşı savaşmada da proletarya ile devrimci milliyetçiler arasındaki ilişkiler. 3. Proletaryanın azınlıklarla ilgisi. 4. Proletaryanın emperyalist milliyetçilerle ilgisi.

Yoldaş Manuilski, sorunun yalnız ilk yanına değindi ve partinin merkez organında [*Aydınlık*'ta] siyasal ve ekonomik alanda milliyetçilerle işbirliği yapma eğilimini temsil ediyoruz diye bizi eleştirdi.

Ancak, Yoldaş Manuilski'nin T.K.P.'yle ilgili düşünceleri doğru değildir. Böyle bir işbirliği eğilimi olmamıştır. Parti yalnızca, devrimini bitirmiş burjuvazinin verdiği savaşın ancak ikinci aşamasında, burjuvaziye karşı izlenmesi gereken yol konusunda bir an için duraksamıştı.

Yoldaşlar, izninizle, bu eğilimin ortaya çıkışını ve ortadan kalkmasına kısaca açıklamak istiyorum. Emperyalizme ve gericiliğe karşı savaş (saltanatın, hilâfetin, feodal ayrıcalıkların ve bütün ortaçağ kurumlarının ortadan kaldırılması), anlaşmaların imzalanması veya saltanatın ilgası ve hilâfetin kaldırıldığının ilân edilmesiyle sona ermedi.

Lozan'dan beri Türkiye'deki durum budur ve benzer koşullarda olan başka bir dizi ülkelerde —söz gelişi, emperyalist kapitülasyonların boyunduruğundan biçimsel olarak kurtuluşundan sonra Çin'de— tekrarlanabilir. Ulusal devriminin ilk aşamasını tamamlamış olan Türkiye'deki uzlaşmaz milliyetçiler, bir yandan onun eylemdeki en son aşamasını gerçekleştirmek, yani kapitülasyonsuz bir rejim kurmak, bir yandan da gericiliği diriltme çabalarını engellemek için, emperyalizme karşı savaşmağa devam ettiler. Düyun-u Umu-

KOMİNTERN'İN BEŞİNCİ KONGRESİ

Komintern'in Beşinci Kongresinin İngilizce tutanak özelerine göre, 30 Haziran 1924 tarihli 25'nci Oturumda, Ulusal ve Sömürge Sorunları üstüne bir konuşma yapan Manuilski, İkinci Kongrede bu konuda tezler kabul edildiği halde, böyle sorunların hâlâ gündemde bulunmasını iki türden yanlışlar yapılmış olmasıyla açıklamış ve ikinci türlü yanlışlara *Aydınlık*'in tutumunu örnek göstermiştir. Konuşmasının sonunda da, Manuilski, "Gerçekte, proletarya ile burjuvazinin sınıfsal işbirliği yapmalarını savunan *Aydınlık*'çi yoldaşlarımızın yanlışları yeni değildir," demiştir. "Eski Avusturya İmparatorluğunun Ukranyalı Sosyal-Demokratlarının ve Avrupa'nın Polonyalı Sosyalistlerinin tutumunu hatırlayan herkes, Türk yoldaşlarımızın yanlışının köklerinin İkinci Enternasyonal'in bütün sosyal-patriyotik ideolojisinde olduğunu anlayacaktır."

Fifth Congress of the Communist International: Abridged Report of Meetings held in Moscow-June 17th to July 8 th 1924 (London), s. 188-89 ve 193.

Manuilski'nin Türkiye'yle ilgili öteki sözleri, eksiksiz Rusça tutanaklardan naklen şöyle verilmiştir:

"İkinci Kongrede genç Komünist kesimlerin, *iktidar yolunda yürüyen* burjuvazinin önderliği altındaki ulusal kurtuluş hareketleri karşısında alacakları tutumu belirledik. Fakat o zamandan beri, Doğu ülkelerinde yeni bir durumla karşılaştık: *iktidarı ele geçirmiş* olan ulusal burjuvazilere karşı ne yapacağız? ... Türkiye'de Kemal Paşanın yabancı ordulara karşı verdiği bir dizi devrimci savaştan sonra, genç Türk burjuvazisi aşağıdan yükselen devrimci bir dalganın üstünde iktidara geldi. ... [Mısır'da İngilizler "yukarıdan aşağı reformla" aynı şeyi gerçekleştirdiler: Zağlul Paşa.]

Bununla birlikte, durumun apaçıklığına karşın, Türk yoldaşlarımız ciddi taktik hataları işlemişlerdir. Örneğin, T.K.P.'nin yayın organı olan *Aydınlık*'ta, Komünist Partisini yabancı kapitalizme karşı ulusal kapitalizmin gelişmesini desteklemeye çağıran bazı makaleler çıktı. Bu noktada, Türk yoldaşlarımız arasında, bir zamanlar Rusya'da Bay Struve'nin savunduğu (işçi sınıfı Rusya'da kapitalizmin gelişmesini desteklemeli, diyen) "Yasal Marxizm" görüşünde açık anlatımını bulan bir eğilim görüyoruz.* Onun gibi, Türk yoldaşlarımızdan bazıları da, önceleri, ülkelerindeki üretici güçlerin

* Yasal Marxizm, geçen yüzyılın sonlarında (P. B. Struve, M. I. Tugan-Baranovski, S. N. Bulgakov, N. A. Berdyayev gibi) bir grup Rus iktisatçısı ve felsefecisinin tuttuğu bir siyasal kuramdır. Bu okulun temsilcileri, proletarya devriminin zorunu olduğunu yadsıyor ve onun yerine, sosyalizme doğru barışçı bir evrim ilkesini ileri sürüyorlardı. Struve, Rusya için "geriliğimizi ve kapitalizmden birçok şeyler öğrenmemiz gerektiğini kabul etmeliyiz" diyordu.

miye'yi silmek, malî denetime son vermek, cemaat okullarını ve medreseleri kaldırmak, emperyalist kapitalizmin her türlü karışmasını —örneğin, adalet işlerine karışmasını— engellemek, Osmanlı hanedanını ve hilâfeti yeniden başa getirmek çabalarına karşı savaşmak; bütün bunlar, uzlaşmaz milliyetçilerle ortaklaşa yürütülen olumsuz, yani yıkmağa yönelik bir savaşla çözülebilecek sorunlardır. İnaniyorum ki, proletaryanın bu savaşa katılması, kayıtsız şartsız zorunludur; çünkü bu yalnızca ulusal bir görev değildir, aynı zamanda proleter ideolojinin bir gereğidir de. Bu sorunlar edimsel olarak ortadan kaldırılırken, proletarya ile burjuva arasındaki sınıf kavgası açık bir biçim kazanacaktır. Lenin de bu sorunun bu açıdan ele alınması gerektiği konusunda Marxistlerin dikkatini çekmişti. Olumsuz sürece paralel bir de olumlu süreç vardır. Bu süreçte milliyetçi burjuvazi, kendine yeni bir başkent, yeni bir ordu, yeni bir jandarma örgütü kurmuş, yeni bir yönetim aygıtı yaratmış, ağır vergilerle ezilen öteki sınıflar ve çalışan kitleler üzerinde egemenliğini yavaş yavaş güçlendirmiş, demokrasiyi daraltmış ve halkın yönetime, adalet işlerine vb. özgür olarak ve doğrudan doğruya katılmasına olanak bırakmamıştır. İşçilere birleşme ve grev hakkı, toplu sözleşme hakkı verilmemiştir. Burjuvazi, toprağı az ya da büsbütün topraksız köylüler (yarı köle olan "maraba"lar) için için hiçbir girişimde bulunmamıştır; yeni devlet tekelleri, doğrudan ve dolaylı yeni vergiler getirmiştir. Burjuvazinin bu ezici egemenliğine karşı savaşmamak, proletaryanın ve çalışan kitlelerin çıkarlarına ihanet etmek anlamına gelirdi; partide de hiç kimse, ulusal burjuvaziye emekçileri ezmede serbest bırakmak gerektiği fikrinde değildi. Fakat toplumsal güçlerin ilişkileri, sınıf çatışmasını eylem alanında son derece karmaşıklaştırıyordu; çünkü emperyalist kapitalizmle her türlü uzlaşmaya hazır olan fırsatçı ve gerici bir muhalefet, çok çabuk ve güçlü bir şekilde ortaya çıkmıştı. Yarım düzine büyük günlük gazeteyi emrinde bulduran bir muhalefet, uzlaşmaz milliyetçilere karşı etkili bir kampanya yürütüyordu; onları yabancı sermayeye güven vermemek ve Türkiye'nin Müslüman ülkelerde sahip olduğu itibarı bozmuş olmakla suçluyordu. Savaşın yükünden ve yasaklardan yıpranan çalışan kitleler muhalefetin oyunlarına kolayca yenildiler; ordunun yönetiminde bile anlaşmazlıklar çıktı: bu koşullarda gericiliğin tehlikesi çok şiddetlidir. Yoldaş Manuilski'nin sözünü ettiği eğilim, böylesine karmaşık koşullarda ortaya çıkmıştı. Bu eğilimin etkisinde kalan yoldaşları, en çok, milliyetçilerce düzenlenen devlet ekonomisi yanılmıştı. Nitekim bunlar, aslında dıştan borç almadan işleri yürütmek sorunda olduklarından, tekellerden devlet için gelir kaynakları yarattılar, devletin kapitalist işletmeleri için para yardımı sağladılar, gemiler satın aldılar, demiryolları, dokuma ve şeker fabrikaları kurdular, belediyelere haller, fırınlar, değirmenler vb. kurdurdular.

Buna karşılık, başka yoldaşlar için, milliyetçilerin ekonomik ve siyasal programı apaçıktı. Bu programın yalnızca Anadolu'nun orta burjuvazisinin çıkarlarına hizmet ettiğini ve yabancı sermaye kapitülasyonuz yeni rejime kendini uydurur uydurmaz, zorlama devlet ekonomisinin kayıtsız şartsız ortadan kalkacağını; ya da yabancı sermayenin bağdaşığı olan fırsatçı ve muhalif burjuvazi uzlaşmaz milliyetçilere karşı zafer kazanırsa, yeni bir kapitülasyon sistemi kurulacağını görüyorlardı. Bu konuda bir görüşme yapıldı ve şu saptamalara varıldı:

1. Ulusal devrim sınırlarına ulaşmamıştır, ama bu sınırlar görülebilir ve en köktenci burjuvazi bile bu sınırları aşamaz. Bunu ancak proletarya yapabilir ve emperyalist boyunduruktan ulusal kurtuluşun ve devrimin tamamlanması için savaşmak ve feodal yapının ve ortaçağ kurumlarının kaldırılması için kesinlikle ortadan kaldırmak gerekir. Proletarya, feodal ulusal sınırdan yapmamalıdır; uzlaşmaz milliyetçiler, koşullar boyun eğse ve yabancı sermaye ve iç gericilikle uzlaşsa bile, yapmamalıdır; salt proletarya açısından yapmalıdır.

2. Proletarya devrimi milliyetçilikle yalnız yıkma konusunda işbirliği yapabilir. Nitekim burjuvazi bir kurma işine girişince, bunu yalnız kendi çıkarları için yapar; bu yüzden sınıf kavgası zorunludur.

3. Komünist Partisinin görevi, proletaryayı ve çalışan kitleleri örgütlemek ve burjuvazi hangi demokratik biçimi alırsa alsın, ona karşı savaşta yol göstermektir.

Sorunumuzu Program Komisyonuna sunduk; Ulusal Komisyon dan bu sorun üzerindeki fikrini açıkça dile getirmesini istiyoruz. Çünkü bu sorun, yalnız T.K.P. için önemli değildir; aynı zamanda birçok başka ülkeler için ve bütün Enternasyonal için önemlidir.

Şimdi Türkiye'deki ulusal sorunun ikinci yanını ele alalım.

Buraya kadar söylediklerimden ortaya çıkıyor ki, proletarya, emperyalizm ve gericiğe karşı savaşa katılmalıdır. Bugün milliyetçiler, Fransız emperyalizmine karşı bir gerilla savaşını başlatmıştır. Öte yandan Irak'ta milliyetçilik, İngilizlere karşı gelişmektedir. İngilizlerin büyük düşmanı olan, Iraklı ünlü aşiret reisi Acun [?], Türk milliyetçileriyle birlikte. Afrika'da Sünusi'nin hareketi, Anadolu'daki milliyetçilerle sıkı bağlar içindedir. T.K.P., emperyalizme karşı yönelen bu hareketlere büyük önem vermektedir. Bunlar, Avrupa emperyalizmine ciddi güçlükler hazırlayabilecek askeri cep-helerdir. Yalnız Türklerin silâhlarını değil, Kürt aşiret reislerinin İngilizlere karşı başkaldırımlarını da hesaba katmalıyız. Bu başkaldırımlar geçenlerde, İngiltere'yi tekrar tekrar bombaladıktan sonra, Süleymaniye'yi ve Revandis'i terketmek zorunda bırakmıştır. Hesaba katılması gereken biri de, Fas'ta İspanyol emperyaliz-

Buna karşılık, başka yoldaşlar için, milliyetçilerin ekonomik ve siyasal programı apaçıktı. Bu programın yalnızca Anadolu'nun orta burjuvazisinin çıkarlarına hizmet ettiğini ve yabancı sermaye kapitülasyonsuz yeni rejime kendini uydurur uydurmaz, zorlama devlet ekonomisinin kayıtsız şartsız ortadan kalkacağını; ya da yabancı sermayenin bağdaşığı olan fırsatçı ve muhalif burjuvazi uzlaşmaz milliyetçilere karşı zafer kazanırsa, yeni bir kapitülasyon sistemi kurulacağını görüyorlardı. Bu konuda bir görüşme yapıldı ve şu saptamalara varıldı:

1. Ulusal devrim sınırlarına ulaşmamıştır, ama bu sınırlar görülebilir ve en köktenci burjuvazi bile bu sınırları aşamaz. Bunu ancak proletarya yapabilir ve emperyalist boyunduruktan ulusal kurtuluşun ve devrimin tamamlanması için savaşmak ve feodal yapının ve ortaçağ kurumlarının bütün kalıntılarını kesinlikle ortadan kaldırmak gerekir. Proletarya bunu ulusçu açıdan yapmamalıdır; uzlaşmaz milliyetçiler koşullara boyun eğse ve yabancı sermaye ve iç gericilikle uzlaşsa bile, yapmamalıdır; salt proletarya açısından yapmalıdır.

2. Proletarya devrimci milliyetçilikle yalnız yıkma konusunda işbirliği yapabilir. Nitekim burjuvazi bir kurma işine girişince, bunu yalnız kendi çıkarları için yapar; bu yüzden sınıf kavgası zorunludur.

3. Komünist Partisinin görevi, proletaryayı ve çalışan kitleleri örgütlemek ve burjuvazi hangi demokratik biçimi alırsa alsın, ona karşı savaşta yol göstermektir.

Sorunumuzu Program Komisyonuna sunduk; Ulusal Komisyon-dan bu sorun üzerindeki fikrini açıkça dile getirmesini istiyoruz. Çünkü bu sorun, yalnız T.K.P. için önemli değildir; aynı zamanda birçok başka ülkeler için ve bütün Enternasyonal için önemlidir.

Şimdi Türkiye'deki ulusal sorunun ikinci yanını ele alalım.

Buraya kadar söylediklerimden ortaya çıkıyor ki, proletarya, emperyalizm ve gericiliğe karşı savaşa katılmalıdır. Bugün milliyetçiler, Fransız emperyalizmine karşı bir gerilla savaşını başlatmıştır. Öte yandan Irak'ta milliyetçilik, İngilizlere karşı gelişmektedir. İngilizlerin büyük düşmanı olan, Iraklı ünlü aşiret reisi Acun [?], Türk milliyetçileriyle birlikte. Afrika'da Sünusi'nin hareketi, Anadolu'daki milliyetçilerle sıkı bağlar içindedir. T.K.P., emperyalizme karşı yönelen bu hareketlere büyük önem vermektedir. Bunlar, Avrupa emperyalizmine ciddi güçlükler hazırlayabilecek askeri cep-helerdir. Yalnız Türklerin silâhlarını değil, Kürt aşiret reislerinin İngilizlere karşı başkaldırmalarını da hesaba katmalıyız. Bu başkaldırmalar geçenlerde, İngiltere'yi tekrar tekrar bombaladıktan sonra Süleymaniye'yi ve Revandis'i terketmek zorunda bırakmıştır. Hesaba katılması gereken biri de, Fas'ta İspanyol emperyaliz-

miye'yi silmek, malî denetime son vermek, cemaat okullarını ve medreseleri kaldırmak, emperyalist kapitalizmin her türlü karışmasını —örneğin, adalet işlerine karışmasını— engellemek, Osmanlı hanedanını ve hilâfeti yeniden başa getirmek çabalarına karşı savaşmak; bütün bunlar, uzlaşmaz milliyetçilerle ortaklaşa yürütülen olumsuz, yani yıkağa yönelik bir savaşla çözülebilecek sorunlardır. İnaniyorum ki, proletaryanın bu savaşa katılması, kayıtsız şartsız zorunludur; çünkü bu yalnızca ulusal bir görev değildir, aynı zamanda proleter ideolojinin bir gereğidir de. Bu sorunlar edimsel olarak ortadan kaldırılırken, proletarya ile burjuva arasındaki sınıf kavgası açık bir biçim kazanacaktır. Lenin de bu sorunun bu açıdan ele alınması gerektiği konusunda Marxistlerin dikkatini çekmişti. Olumsuz sürece paralel bir de olumlu süreç vardır. Bu süreçte milliyetçi burjuvazi, kendine yeni bir başkent, yeni bir ordu, yeni bir jandarma örgütü kurmuş, yeni bir yönetim aygıtı yaratmış, ağır vergilerle ezilen öteki sınıflar ve çalışan kitleler üzerinde egemenliğini yavaş yavaş güçlendirmiş, demokrasiyi daraltmış ve halkın yönetime, adalet işlerine vb. özgür olarak ve doğrudan doğruya katılmasına olanak bırakmamıştır. İşçilere birleşme ve grev hakkı, toplu sözleşme hakkı verilmemiştir. Burjuvazi, toprağı az ya da büsbütün topraksız köylüler (yarı köle olan "maraba"lar) için için hiçbir girişimde bulunmamıştır; yeni devlet tekelleri, doğrudan ve dolaylı yeni vergiler getirmiştir. Burjuvazinin bu ezici egemenliğine karşı savaşmamak, proletaryanın ve çalışan kitlelerin çıkarlarına ihanet etmek anlamına gelirdi; partide de hiç kimse, ulusal burjuvaziyi emekçileri ezmede serbest bırakmak gerektiği fikrinde değildi. Fakat toplumsal güçlerin ilişkileri, sınıf çatışmasını eylem alanında son derece karmaşıklaştırıyordu; çünkü emperyalist kapitalizmle her türlü uzlaşmaya hazır olan fırsatçı ve gerici bir muhalefet, çok çabuk ve güçlü bir şekilde ortaya çıkmıştı. Yarım düzine büyük günlük gazeteyi emrinde bulduran bir muhalefet, uzlaşmaz milliyetçilere karşı etkili bir kampanya yürütüyordu; onları yabancı sermayeye güven vermemek ve Türkiye'nin Müslüman ülkelerde sahip olduğu itibarı bozmuş olmakla suçluyordu. Savaşın yükünden ve yaşaklardan yıpranan çalışan kitleler muhalefetin oyunlarına kolayca yenildiler; ordunun yönetiminde bile anlaşmazlıklar çıktı: bu koşullarda gericiliğin tehlikesi çok şiddetlidir. Yoldaş Manuilski'nin sözünü ettiği eğilim, böylesine karmaşık koşullarda ortaya çıkmıştı. Bu eğilimin etkisinde kalan yoldaşları, en çok, milliyetçilerce düzenlenen devlet ekonomisi yanılmıştı. Nitekim bunlar, aslında dıştan borç almadan işleri yürütmek sorunda olduklarından, tekellerden devlet için gelir kaynakları yarattılar, devletin kapitalist işletmeleri için para yardımı sağladılar, gemiler satın aldılar, demiryolları, dokuma ve şeker fabrikaları kurdular, belediyelere haller, fırınlar, değirmenler vb. kurdurdular.

mine karşı savaşan ve İspanyolları ganimetlerini terkedip gitmek zorunda bırakmış olan Abdülkerim'dir. T.K.P., dünya proletaryası ve Komünist Enternasyonal bu hareketleri ciddi olarak desteklerse, Lloyd George'un ve Poincaré'nin Anadolu'da yediği tokatı, MacDonald, Herriot ve Mussolini'nin de yiyeceği görüşündedir. Yakın Doğu'nun öteki sömürge ve yarı-sömürge ülkelerden farkı, emperyalizme karşı silâhla savaşmasıdır. Baştan sona kadar ondokuzuncu yüzyılın belli başlı özelliği, Yunanistan'daki "Etniki Eteria"dan tutun Türkiye'deki Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin yürüttüğü savaşa kadar gelen bir dizi ulusal savaşlardır. Ulusal devrim sürecini, uluslararası önemi olan savaşmalar izliyor. Abdülkerim'in Fransız emperyalizmine karşı ve Şamil'in Çar'a karşı savaşı, aynı sürecin parçalarıdır. Sünusi, Acemi, Mahmut, Rıza Han, Mustafa Kemal, Simko ve birçok başkaları —ister burjuvazinin, ister feodal sistemin temsilcileri olsunlar— ezilen Yakın Doğu'nun dünya kapitalizmine karşı, aynı zamanda dünya proletaryasının da düşmanı olan bu kapitalizme karşı verdiği savaşın bayraktarlarıdır.

Bu hareketleri ve emperyalizme karşı kurulmuş cepheleleri olabilecek her yoldan desteklemeliyiz. Böylece, başka bir vasiyete karşılık, dünya proletaryasına, Doğu'yu köleleştirmek ve sömürgeleştirmek için fethetmesini değil, ortak düşmanları olan emperyalizme karşı savaşlarında destekleyerek gönlünü fethetmesini salık vermiş olan büyük Lenin'in vasiyetini yerine getireceğiz.

Şimdi azınlıklar sorununa geçelim.

En önemli ulusal azınlığı Kürtler meydana getiriyor. Kürt sorunu, son 50 yılda üç ya da dört kere feodal düzenle ilgili ve yan bir sorun olarak ortaya çıktı. Kürtlerin ulusal sorunu şimdiye dek tam kapsamıyla hiç ortaya konmamıştır. Yürürlükteki yasalar, bütün Müslüman nüfusa aynı anayasal hakları tanıyorlar. Bu yüzden aydın Kürtlerle şehirli Kürtlerin hiçbir ulusal ve ayrılmacı iddiası yoktur. Türk burjuvazisi, ayrılmacılıkları sonucu rakip ve barışılmaz düşmanlar olarak gördüğü Yunanlılara ve Ermenilere karşı tamamen farklı davranıyor. Milliyetçiler, Hıristiyan azınlık için yerleşme bölgeleri saptamak ve İstanbul dışındaki şehirlerde sayılarını yüzde 10'la sınırlandırmak niyetindedirler. T.K.P., milliyetçilerin Hıristiyan ve Türk olmayan azınlıkları ezmesine karşı savaş açmıştır ve bu savaşa devam edecektir. Fakat Şeyhülislamlığın olduğu gibi, Patrikliğin de kaldırılması, proletaryanın bir görevidir.

Şimdi, Türkiye'deki ulusal sorunun dördüncü yanına geçelim. Burada bir ırk ögesi, Pan-Türkizm hareketi söz konusudur. Bu hareket dünya savaşı sırasında, özellikle 1917/18'de Türk Ordusu Kafkasya'yı işgal altında tuttuğu sıralarda çok gelişti. Yine de, Mustafa Kemal 1921'de, Pan-Türkizmle Pan-İslamizmin bir macera siyaseti olduğunu söylemişti. Öte yandan şu da doğrudur ki, 1923'ten beri

yeni bir gelişmeye giren Türk Ocakları (Pan-Türkist klüpler), kendilerine Türk diyorlar ve 1923'ten beri yarı resmî yayın organlarıyla birlikte, Sovyetler Birliği'ndeki Turan halklarına büyük, metodik denebilecek bir ilgi gösteriyorlar. Bu ilgiyi sürekli olarak antibolşevist bir kampanya izliyor. Resûlzade ve Zeki Velidi gibi, bu halkların burjuva temsilcileri, emperyalizmle ve Turan halklarını ezmele suçladıkları Bolşeviklere karşı kızgın bir kampanya yürütüyorlar. Çalışan kitleler ise, İstanbul'daki işçilerden tutun, Anadolu'nun en uzak köşesindeki ihtiyar köylü kadına kadar, "Bolşevikler dostlarımızdır" diyorlar. Aydınlar ise tamamen zehirlenmiştir. Bu, sorunun en zor ve Türk-Bolşevik ilişkileri için karar verici bir noktasıdır. Komünist Enternasyonal bu akıma canlı bir ilgi göstermelidir. Partimiz, bu görevi tek başına başaramayacak kadar genç ve zayıftır. Yasa-dışıyız; ve bize çok pahalıya mal olan yanlışlar yapılmıştır. İlk olarak, bizim yasal bir parti olarak çalışabileceğimizi olanaklı gören Mustafa Suphi şehit düştü. Bu sanısı, onun ve öteki 14 yoldaşın hayatına mal oldu; bundan sonra da (1922 Ocak ve Şubatında) iki kurban daha verdik. Yine, Ankara'daki merkezî komitenin oniki yıl hapse mahkûm edilerek yıkılmasının nedeni de, bu yasa-dışılıktı. 1922'de, Ankara'da, Doğu Bölümünün yönetiminde, partimizi yasal hale getirme konusunda yeni bir girişimde bulunuldu. İstanbul'da bir 1 Mayıs 1923 çağrısı, tutuklamalara ve daha bitmemiş bir davaya yol açtı. T.K.P. böyle koşullarda çalışmak zorundadır; parti olanaklar elverdiği ölçüde kendini geliştirdi ve güçlendirdi. Ama yine de hep çok küçük bir yasa-dışı partidir. Önündeki görevleri iyi yerine getiremiyorsa, bu, güç eksikliğinin bir sonucudur.

Marxist-Leninist bir yazına (literatüre) ve geniş bir yasal basına ihtiyacımız vardır.

Doğu Emekçilerinin Komünist Üniversitesi (KUTV) bize büyük hizmetlerde bulunmuştur. Ama, ondan daha büyük hizmetler bekliyoruz. Marxist yazının Türkçede yayımlanması sorununa ve dil sorunlarına büyük bir dikkatle eğilmek zorunludur. Umuyoruz ki, Komünist Enternasyonal'in kardeşçe desteğiyle, kısa zamanda bir kitle partisi olacağız ve işçilerle köylülerin tümüne, aydınların da bir bölümüne, yarı-proleterlere dayanacağız.

Yaşasın Komünist Enternasyonal!

Yaşasın Dünya Devrimi!

Protokoll — Fünfter Kongress der Kommunistischen Internationale, cilt II, s. 708-12. [Bu metni bizim için Almandan Türkçeye çeviren Doç. Dr. İoanna Kuçuradi'ye teşekkür borçluyuz.]

yeni bir gelişmeye giren Türk Ocakları (Pan-Türkist klüpler), kendilerine Türk diyorlar ve 1923'ten beri yarı resmî yayın organlarıyla birlikte, Sovyetler Birliği'ndeki Turan halklarına büyük, metodik denebilecek bir ilgi gösteriyorlar. Bu ilgiyi sürekli olarak antibolşevist bir kampanya izliyor. Resûlzade ve Zeki Velidî gibi, bu halkların burjuva temsilcileri, emperyalizmle ve Turan halklarını ezmele suçladıkları Bolşeviklere karşı kızgın bir kampanya yürütüyorlar. Çalışan kitleler ise, İstanbul'daki işçilerden tutun, Anadolu'nun en uzak köşesindeki ihtiyar köylü kadına kadar, "Bolşevikler dostlarımızdır" diyorlar. Aydınlar ise tamamen zehirlenmiştir. Bu, sorunun en zor ve Türk-Bolşevik ilişkileri için karar verici bir noktadır. Komünist Enternasyonal bu akıma canlı bir ilgi göstermelidir. Partimiz, bu görevi tek başına başaramayacak kadar genç ve zayıftır. Yasa-dışıyız; ve bize çok pahalıya mal olan yanlışlar yapılmıştır. İlk olarak, bizim yasal bir parti olarak çalışabileceğimizi olanaklı gören Mustafa Suphi şehit düştü. Bu sanısı, onun ve öteki 14 yoldaşın hayatına mal oldu; bundan sonra da (1922 Ocak ve Şubatında) iki kurban daha verdik. Yine, Ankara'daki merkezî komitenin oniki yıl hapse mahkûm edilerek yıkılmasının nedeni de, bu yasa-dışılıktı. 1922'de, Ankara'da, Doğu Bölümünün yönetiminde, partimizi yasal hale getirme konusunda yeni bir girişimde bulunuldu. İstanbul'da bir 1 Mayıs 1923 çağrısı, tutuklamalara ve daha bitmemiş bir davaya yol açtı. T.K.P. böyle koşullarda çalışmak zorundadır; parti olanaklar elverdiği ölçüde kendini geliştirdi ve güçlendirdi. Ama yine de hep çok küçük bir yasa-dışı partidir. Önündeki görevleri iyi yerine getiremiyorsa, bu, güç eksikliğinin bir sonucudur.

Marxist-Leninist bir yazına (literatüre) ve geniş bir yasal basına ihtiyacımız vardır.

Doğu Emekçilerinin Komünist Üniversitesi (KUTV) bize büyük hizmetlerde bulunmuştur. Ama, ondan daha büyük hizmetler bekliyoruz. Marxist yazının Türkçede yayımlanması sorununa ve dil sorunlarına büyük bir dikkatle eğilmek zorunludur. Umuyoruz ki, Komünist Enternasyonal'in kardeşçe desteğiyle, kısa zamanda bir kitle partisi olacağız ve işçilerle köylülerin tümüne, aydınların da bir bölümüne, yarı-proleterlere dayanacağız.

Yaşasın Komünist Enternasyonal!

Yaşasın Dünya Devrimi!

Protokoll — Fünfter Kongress der Kommunistischen Internationale, cilt II, s. 708-12. [Bu metni bizim için Almandan Türkçeye çeviren Doç. Dr. İoanna Kuçuradi'ye teşekkür borçluyuz.]

mine karşı savaşı ve İspanyolları ganimetlerini terkedip gitmek zorunda bırakmış olan Abdülkerim'dir. T.K.P., dünya proletaryası ve Komünist Enternasyonal bu hareketleri ciddi olarak desteklerse, Lloyd George'un ve Poincaré'nin Anadolu'da yediği tokatı, Mac-Donald, Herriot ve Mussolini'nin de yiyeceği görüşündedir. Yakın Doğu'nun öteki sömürge ve yarı-sömürge ülkelerden farkı, emperyalizme karşı silâhla savaşıdır. Baştan sona kadar ondokuzuncu yüzyılın belli başlı özelliği, Yunanistan'daki "Etniki Eteria"dan tutun Türkiye'deki Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin yürüttüğü savaşa kadar gelen bir dizi ulusal savaşlardır. Ulusal devrim sürecini, uluslararası önemi olan savaşmalar izliyor. Abdülkerim'in Fransız emperyalizmine karşı ve Şamil'in Çar'a karşı savaşı, aynı sürecin parçalarıdır. Sünuşi, Acemî, Mahmut, Rıza Han, Mustafa Kemal, Simko ve birçok başkaları —ister burjuvazinin, ister feodal sistemin temsilcileri olsunlar— ezilen Yakın Doğu'nun dünya kapitalizmine karşı, aynı zamanda dünya proletaryasının da düşmanı olan bu kapitalizme karşı verdiği savaşın bayraktarlarıdır.

Bu hareketleri ve emperyalizme karşı kurulumuş cepheleleri olabilecek her yoldan desteklemeliyiz. Böylece, başka bir vasiyete karşılık, dünya proletaryasına, Doğu'yu köleleştirmek ve sömürgeleştirmek için fethetmesini değil, ortak düşmanları olan emperyalizme karşı savaşlarında destekleyerek gönlünü fethetmesini salık vermiş olan büyük Lenin'in vasiyetini yerine getireceğiz.

Şimdi azınlıklar sorununa geçelim.

En önemli ulusal azınlığı Kürtler meydana getiriyor. Kürt sorunu, son 50 yılda üç ya da dört kere feodal düzenle ilgili ve yan bir sorun olarak ortaya çıktı. Kürtlerin ulusal sorunu şimdiye dek tam kapsamıyla hiç ortaya koymamıştır. Yürürlükteki yasalar, bütün Müslüman nüfusa aynı anayasal hakları tanıyorlar. Bu yüzden aydın Kürtlerle şehirli Kürtlerin hiçbir ulusal ve ayrılmacı iddiası yoktur. Türk burjuvazisi, ayrılmacılıkları sonucu rakip ve barışılmaz düşmanlar olarak gördüğü Yunanlılara ve Ermenilere karşı tamamen farklı davranıyor. Milliyetçiler, Hıristiyan azınlık için yerleşme bölgeleri saptamak ve İstanbul dışındaki şehirlerde sayılarını yüzde 10'la sınırlandırmak niyetindedirler. T.K.P., milliyetçilerin Hıristiyan ve Türk olmayan azınlıkları ezmesine karşı savaş açmıştır ve bu savaşa devam edecektir. Fakat Şeyhülislâmlığın olduğu gibi, Patrikliğin de kaldırılması, proletaryanın bir görevidir.

Şimdi, Türkiye'deki ulusal sorunun dördüncü yanına geçelim. Burada bir ırk ögesi, Pan-Türkizm hareketi söz konusudur. Bu hareket dünya savaşı sırasında, özellikle 1917/18'de Türk Ordusu Kafkasya'yı işgal altında tuttuğu sıralarda çok gelişti. Yine de, Mustafa Kemal 1921'de, Pan-Türkizmle Pan-İslamizmin bir macera siyaseti olduğunu söylemişti. Öte yandan şu da doğrudur ki, 1923'ten beri

1924 Haziranında toplanan Komintern'in
Beşinci Kongresinde Aydınlık hayli tenkit edilmiştir.

Ukrayna delegesi Mammilski
İstanbul'daki Komünist Partisinin organı olarak
nitelediği Aydınlık'ın proleterya ve borjuvazi
arasında sınıfi iş-birliği yapılmasını savunusunda
satuştur. Özellikle, İstanbul Komünistleri'nin
yabancıların iktisadi ~~etkilerine~~ (nüfuzlarına) karşı
bu silah olarak milli kapitalizmin gelişmesini
tutmalarını eleştirir. Komintern önderlerinin
görüşlerini ~~yaşattığından~~ ^{de getiren} ~~söphe edilemeyecek olan~~
Mammilsky'ye göre, Aydınlık'ın hatası "ikinci
Enternasyonalın Sosyal patriyotik ideolojisi"
kaynak almaktadır. Bu tenkitler, Türk
delegesi Faplok [Faruk? Mühtemelen bir takım
isim] tarafından ~~bitirilmesiyle~~ reddedilmiştir.
Ayrıca Komünistler yalnız "devrimci
milliyetsizlikle" ve ~~o da~~ ^{o da} ~~sırf~~ emperyalizme
ve halifeliğe karşı feodalite kalıntılarına
karşı koymak için işbirliği yapmışlardır.
Faplok, bu tas Türk Komünistleri'nin "borjuva
demokrasisi" gerçevesi içinde Devlet ve Belediye
Sosyalizmi'ni desteklemiş olduklarını kabul
etmekle birlikte, Komintern'e bu saymanın
düzeltilmesi de temin etmiştir. Faplok, partinin
devrimin program komisyonuna girdiğini
sözlerine eklemiştir.

du 21 TKP'ün geçen kongre sırasındaki 300 kayıtlık
üye sayısı [dikkat 300 THIF idi, ? TİŞTİ] bu kere
iki katına yükselmiştir fakat kongredeki ~~katı ve~~ ^{katı ve}
aylar üse indirilmiştir!